

11. Микола Лукаш: Моцарт українського перекладу. Вінниця : Нова Книга, 2019. 485 с.

12. Мирам Г. Практический перевод. Киев : Ника Центр, 2005. 186 с.

13. Миропольська Н. Є. Від театральних уподобань до «симфонічної особистості». *Мистецтво та освіта*. 2017, № 3. С. 44–48.

14. Мистецтво. Матеріали до занять. Київ : ТОВ «Видавничка група «Шкільний світ». 2019. 120 с.

15. Педагогічний словник. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.

16. Рассел Бертран. Історія західної філософії. Київ : Основи, 1995. 759 с.

17. Театр – простір – тіло – діалог. Харьков : Гуманитарний центр, 2017. 312 с.

18. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 744 с.

19. Хамитов Н., Крылова С., Розова Т. и др. Философская антропология : словарь. Киев : КНТ, 2017. 472 с.

References:

1. Bekh, I. D. (2018). Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnosti [Personality on the way to spiritual values]. Kyiv – Chernivtsi: Bukrek.

2. Bibler, V. S. (1997). Na graniakh logiki kultury [On the side of the logic of culture]. Moscow: Russkoe fenomenologicheskoe obshchestvo.

3. Hesse, H. (1990). Pisma k друзям. Literaturnaia ucheba: Vol. 3 [Letters to friends. Literary studies].

4. Goethe J. (2013). Faust [Faust]. Kyiv: Vydavnytstvo Zhupanskoho.

5. Jackson, Sh. (1984). Kostium dlia stsny [Costume for the stage]. Moscow: Iskusstvo.

6. Zholdak, B. (2018). Pid zirkoiu Lukasha [Under the star of Lukash]. Kyiv: Dukh i litera,

7. Klekovkin, O. (2009). Svit teatru: istoriia vporiadkuvannia [The world of theater: the history of order]. Naukovyi visnyk KNUTKT im. I. K. Kapenka-Karoho, 4–5, 10–27.

8. Komarovska, O. A., Myropolska N. Ye., Nychkalo, S. A., Rudenko, I. V. (2018). Mystetstvo (10–11 klasy) [Art (grades 10–11)]. Kharkiv: Ranok.

9. Krylova, S. (2019). Krasa liudyny v zhyttievkykh praktikakh [Human beauty in life practices]. Kyiv: KNT.

10. Metodika prepodavania inostrannykh yazykov. Obshchyi kurs [Methods of teaching foreign languages. General course]. (2008). Moscow: Vostok-Zapad.

11. Mykola Lukash: Motsart ukrainskoho perekladu [Mykola Lukash: Mozart's Ukrainian translation] (2019). Vinnytsia: Nova Knyha,

12. Miram, G. (2005). Prakticheskii perevod [Practical translation]. Kyiv: Nika Tsentr.

13. Myropolska N. Ye. (2017). Vid teatralnykh upodoban do "symfoniinoi osobystosti" [From theatrical preferences to "symphonic personality"]. *Mystetstvo ta osvita*, 3, 44–48.

14. Mystetstvo. Materialy do zaniat [Art. Materials for classes]. (2019). Kyiv: TOV "Vydavnycha hrupa "Shkilnyi svit".

15. Pedahohichnyi slovnyk [Pedagogical dictionary]. (2001). Kyiv: Pedahohichna dumka, 516 s.

16. Rassel, B. (1995). Istoriia zakhidnoi filosofii [History of Western philosophy]. Kyiv: Osnovy.

17. Teatr – prostranstvo – telo – dialog [Theatre – space – body – dialogue]. (2017). Kharkov: Gumanitarnyi tsentr.

18. Filosofsnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopaedic dictionary]. (2002). Kyiv: Abrys.

19. Khamytov, N., Krylova, & S., Rozova, T. (2017). Filosofskaia antropologiya: slovar. Kyiv: KNT.

Myropolska N.E. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of Laboratory of Aesthetic Education and Artistic Education of the Institute of Problems of Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, nataliamyropolska@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-7469-5111>

Artistic values in the vital area of senior pupils: to the raising of the problem.

The article picks out the raising of the problem of the education of senior pupils' personal artistic values. The determination of artistic values which accents motive component of this phenomenon which in the case of correct methods of lesson's conducting will focus pupils' attention on the importance of panorama but not episode seeing and finding their on not loaned word, thought, actions has been given.

Among dominant new technological modes we represent: foreign borrowed artistic term – idiomatic «incrustation» of the lesson. The possibility of cognition of the fixed units in the sphere of art will help cultural orientation of a pupil, his ability to associate both native and foreign languages, to understand colloquial etiquette and to remember them easily.

The second mode: the art of literary - artistic translation (in our case it concerns sections of the textbook connected with world theatre and world dramatic composition, poetry). The pupils must understand that artistic translation is a mediator among different cultures, different characters and temperaments. The examples of the creativeness of two outstanding Ukrainian translators B.Ten and M.Lukash have been given.

The third mode – dialogue of cultures in the «car of time». The examples of such dialogues have been demonstrated in the article.

These modes promote both cognitive position of young person and skills of expressive behavior in the society.

The principles of content organization of the lesson have been exposed: correlation of traditional methodic modes with innovational

which cause their coexistence as the united whole; the organization of pupils' creativeness which exposes artistic – aesthetical thinking urged on activeness owing to which a pupil understands, gets to know and persives artistic sign in its common and contextual meaning; «favorable resonance» of the lesson that corresponds with the Latin meaning of the word resono – resound in answer, to echo and foresees consonant but not asynchronic behavior concerning emotional aspects of definite situations at the lessons, in other words conducting lively but not cold lesson.

Key words: artistic values, senior pupils, a lesson of art, principles, technological modes.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2020 р

У статті деталізовано поняття візуального моделювання уроку музичного мистецтва як представлення його структури і складових (тема, надзавдання, види музичної діяльності) в наочній (графічній, знаково-символічній) формі. Візуальні моделі уроків музичного мистецтва виокремлено у форми-структури (музично-педагогічна партитура, опорна схема, ментальна карта) і форми-послідовності (план-ланцюжок, «стрічка часу»). Наведено приклади візуальних моделей уроку музичного мистецтва в 3 класі з теми «Фрески Софії Київської» (за підручником І. Стеценко, Г. Остапенко).

Ключові слова: візуалізація, візуальне моделювання, візуальні форми, урок музичного мистецтва, види музичної діяльності.

*Підготовка до уроку може перетворитися на захопливу творчість.
Л. Масол*

Сучасна епоха інформаційних технологій неухильно збільшує обсяг інформації. Цей інформаційний потік породжує явище «переповнення пам'яті», що призводить до ослаблення її можливостей і водночас здатності швидко відновлювати отримані раніше знання. Постає питання зміни характеру представлення ін-

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-1\(99\)-14-19](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-1(99)-14-19)

УДК [- 028. 22 : 047.58] : [37.01. 32 : 78]

Гумінська Оксана Олексіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна, oksana.guminska.music@gmail.com;
<https://orcid.org/0000-0001-9845-1958>

ВІЗУАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

формації. Моделювання, візуалізація, схематизація, структуризація, знаково-символічна діяльність дозволяють найбільш чітко розкрити істотні зв'язки та відносини об'єктів та процесів під час їх вивчення. Візуальне моделювання дозволяє ущільнити та об'єднати пласти інформації, відобразити численні взаємозв'язки, що може бути особливо корисним у навчанні учнів.

Методологічною основою сприйняття навчальної інформації з психологічної точки зору є дослідження Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, І. Зимової, О. Леонтьєва, К. Юнга та ін. Про важливість наочності, візуалізації в процесі навчання зазначали Я. Коменський, А. Дістервег, Дж. Дьюї, К. Ушинський, І. Лернер, М. Махмутов, Л. Фридман, Г. Селевко, В. Шаталов, С. Лисенкова, А. Єгідес та ін. ІКТ технології значно розширили візуальний арсенал, що використовується в освітньому процесі: інтелект-карти, інфографіка, скетчноутінг, «стрічки часу» та ін. (Т. Гаврилова, Н. Гулякіна, Д. Кудрявцев, І. Лещева, Я. Павлов).

Візуалізація широко застосовується в освіті: опорні сигнали, схеми, таблиці, оперативні схеми дій, дидактичні наочні посібники, «педагогічний малюнок» тощо. Візуальні моделі музичних термінів, ключових понять і блоків понять стають важливими інструментами в роботі вчителя музичного мистецтва [4; 6].

Візуалізація є альтернативою вербальній формі уроку музичного мистецтва. Вербальну форму моделювання уроку описано нами в попередній стат-

ті [5]. Дана стаття є продовженням попереднього матеріалу і ставить за **метою** визначити поняття «візуальне моделювання уроку музичного мистецтва», систематизувати візуальні моделі уроку музичного мистецтва та виокремити їх у групи, а також надати приклади.

«Vision» (лат. *videre* – бачити) означає здатність бачення, можливість сприйняття, спостерегаючи за об'єктами у власному візуальному полі [7, с. 231]. Під кутом зору філософії: «Бачити – це здатність сприймати, але також – мати світогляд (мати бачення), мати точку зору (тобто зайняти певну позицію), а окрім того – розуміти, спостерігати, інтерпретувати, відкривати щось для себе, концептуалізувати. На основі «бачення» формується візуальне мислення, яким володіє і користується людина. Воно включає в себе і світогляд, і самоідентичність (позицію, з якою людина дивиться і бачить), і мислення в цілому» [7, с. 201].

Візуалізація є важливою властивістю людської свідомості, здатною відтворювати видимі і невидимі образи візуального ряду [8, с. 5]. Процес візуалізації є згортанням розумових змістів в наочний образ; будучи сприйнятим, образ може бути розгорнутий і служити опорою адекватних розумових і практичних дій [1, с. 113].

У психолого-педагогічних дослідженнях візуалізацію розглядають як важливий спосіб підвищення ефективності навчання школярів і розвитку їхніх навчальних здібностей, що дозволяє

активізувати осмислення, переробку і структуризацію інформації. Так, Г. Ільїна наголошує, що в людини саме зоровий канал (здатність дивитися і бачити) є найбільш сильним, активним у сприйнятті й опрацюванні інформації, яка надходить до свідомості. Більше половини нейронів головного мозку пов'язані з обробкою візуальної інформації. Тому важливо всебічно розробляти засоби візуалізації знань через систему сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій як новітніх систем наукового пізнання й нових підходів до освіти [7, с. 246].

Візуалізація інформації, на думку В. Мансурової, – важлива навичка й ефективний прийом роботи з інформацією, спосіб сприйняття та обробки навчального змісту, який активізує учня в когнітивному та діяльнісному плані. Учні опановують способи пошуку, підтвердження, систематизації та аргументації інформації, знаходження міжпредметних зв'язків. Графічне представлення інформації формує вміння працювати з текстом: виділяти головну думку й ключові слова, ділити текст на структурні частини, згортати інформацію у вигляді вторинних джерел (план, алгоритм, таблиця, схема), розгортати її («читати» формули, рівняння), перекладувати з візуальної в словесну та навпаки. Учителю ж візуалізація допомагає представляти інформацію у візуально-концептуальному ключі, готує його до впровадження сучасних методик для забезпечення якості освітнього процесу [9].

Вчений Г. Селевко відносить технологію візуалізації (інтенсифікації навчання на основі схемних і знакових моделей) до групи педагогічних технологій. Їхня суть полягає у використанні візуальних моделей, а також у навчанні учнів раціональним прийомом стиснення інформації та її графічного представлення [11, с. 186].

Т. Гаврилова, І. Лещева, Е. Страхович зазначають, що в процесі навчання людська свідомість використовує два механізми мислення. Один із них дозволяє працювати з абстрактними ланцюжками символів, з текстами та ін. Цей механізм мислення зазвичай називають символічним, алгебраїчним або

логічним. Другий механізм мислення забезпечує роботу з графікою, зображеннями, образами та уявленнями про ці образи. Його називають образним, геометричним, інтуїтивним та ін. [3, с. 24–125]. Методи візуалізації ідей, процесів, проєктів, текстів у формі різних графів є інструментом, який, на думку вчених, дозволяє зробити понятійні (або семантичні) мережі пам'яті людини (або ментальні моделі) видимими. У викладанні для відображення знань завжди застосовувалися наочні уявлення, тобто різні зображення, схеми, малюнки, начерки. Візуалізація з давніх часів вважалася потужним інструментом пізнання, призначеним для організації та полегшення процесу пізнання [3, с. 126].

Візуалізація уроку музичного мистецтва, на нашу думку, може бути використана і під час уроку (як засіб зробити його ефективним), і на етапі підготовки. Візуальне моделювання уроку вчителем – це процес представлення структури уроку (його теми, ідей, надзавдання, навчального матеріалу, видів діяльності та їх взаємозв'язків) у наочній формі.

Модель уроку мистецтва, на думку Л. Масол, у візуальній, зображувальній формі може мати вигляд графічної схеми, малюнка, знаково-символічної моделі, що пояснює педагогічний задум [10, с. 53]. «Такі моделі-схеми, інтелект-карти і моделі-образи здатні не просто в компактній формі концентрувати потрібну інформацію, вони дають змогу, по-перше, «схопити» цілісну художньо-педагогічну ідею уроку, по-друге, зафіксувати складну поліфонію інтегрованого уроку в єдності суттєвих властивостей і зв'язків, що в іншому випадку вимагає значних зусиль за обсягом словесних пояснень або взагалі майже не вербалізується, по-третє, накреслити контури педагогічної взаємодії, характерної для педагогіки співробітництва, нарешті – вийти за рамки дисциплінарних обмежень» [10, с. 54]. До візуальних проєктних моделей уроку мистецтва вчена включає «ключові смислові одиниці (факти, образи, поняття) та їх розподіл за блоками (основні, додаткові) із взаємним узгодженням компонентів. Саме тому вони спрямовані на опти-

УРОК МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Рис. 1. Візуальна модель уроку музичного мистецтва (партитура)

мальному структуруванню навчального матеріалу, і чіткій методичній організації процесу навчання» [10, с. 54].

Візуальне моделювання уроку музичного мистецтва для вчителя може виконувати пропедевтичну функцію (етап згортання інформації): осмислення, аналізу, комбінування, структурування навчальної інформації, виділення ідей, надзавдання, логіки драматургічного розвитку, вибір візуальної форми представлення. Пізніше, у процесі проведення уроку (етап розгортання інформації) у ході спільної роботи вчителя й учнів відбувається сприймання, розуміння, розкодування, аргументація, знаходження зв'язків між різними інформаційними пластами, що представлені візуальною моделлю.

«Процес моделювання має потужну евристичну силу, спонукає вчителя до постійного вдосконалення цієї художньо-педагогічної технології від уроку до уроку» [10, с. 54].

Існує безліч графічних форм візуальних моделей, які допомагають систематизувати, представляти навчальну інформацію, вирішувати ті чи інші освітні завдання. Що стосується **візуальних моделей уроків музичного мистецтва**, на нашу думку, їх можна об'єднати у дві великі **групи**:

- моделі, що відображають структуру та взаємозв'язки – схеми, опорні схеми (конспекти), інтелект-карти, малюнки, рисунки тощо (*моделі-структури*);

- моделі, що відображають послідовність музично-педагогічного процесу, драматургію – плани, алгоритми, ланцюжки, «стрічки часу» тощо (*моделі-послідовності*).

МОДЕЛІ-СТРУКТУРИ

У моделях-структурах пропонується поєднувати тему, ідею, навчальний та музичний матеріал, основні поняття, структурні компоненти уроку, види виконавства, творчості, комунікації, що подаються у вигляді **схеми**. Візуально вона нагадує «музично-педагогічну партитуру» (термін Е. Абдулліна, О. Ніколаєвої) (*далі партитура*).

Візуальна модель уроку музичного мистецтва у форматі **партитури** може містити дидактичний матеріал, види діяльності (сприймання та інтерпретація музики, музично-пізнавальний, музично-практичний та музично-творчий блоки) і наскрізний блок «комунікації через мистецтво». Усі елементи «партитури» пов'язані між собою, на що вказує аколада. Така візуальна модель дає уявлення про набір змісто-дій уроку, які набудуть своєрідного «звучання» під час конкретного уроку (*див. рис. 1*).

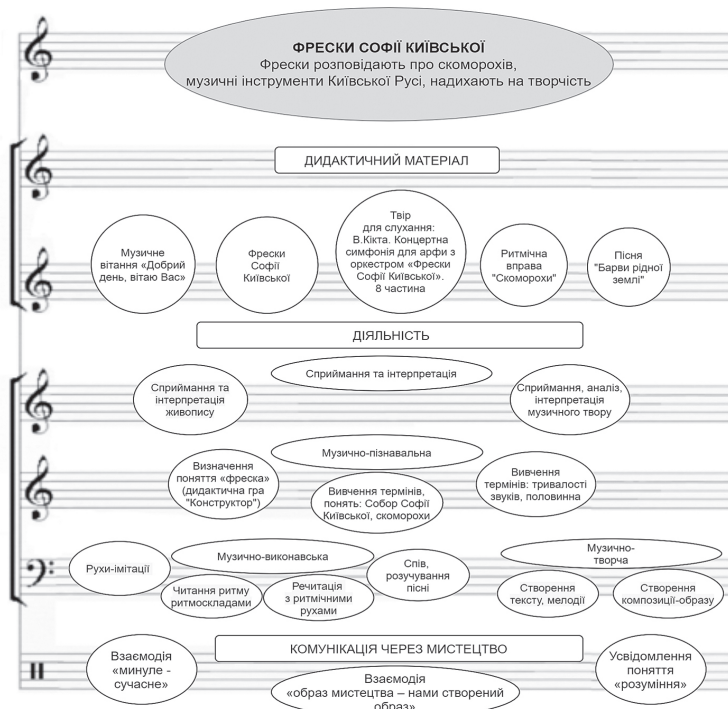

Рис. 2. Візуальна модель (партитура) уроку музичного мистецтва з теми «Фрески Софії Київської»

Приклад моделі уроку музичного мистецтва в 3 класі з теми «Фрески Софії Київської» (за підручником І. Стеценко, Г. Остапенко) у вигляді партитури – див. рис. 2.

Опорна схема візуально втілює різні «опори» уроку, які допомагають відновлювати за необхідності засвоєну інформацію: поняття, терміни, навчальний матеріал, взаємодію між ними у вигляді тексту, символів, зображень. В. Шаталов називав їх «опорними конспектами», тому що народились вони як графічно-текстове конспектування. Це конспектування було досить лаконічним і містило яскраві образні вислови та символи, спираючись на які, з легкістю відновлювалася логіка міркувань і послідовність пояснення [12, с. 14]. Опорні конспекти, на думку В. Шаталова, зберігають властивості і конспекту (фрази, скорочення, словникові пояснення), і смислових опор (символи, знаки, графі, малюнки). Робота за опорним конспектом дозволяє не просто засвоїти якусь суму відомостей, а й включившись у процес добування знань, усвідомити їх діалектичність [12, с. 88].

Сьогодні частіше застосовують поняття «опорна схема», але так само, як опорний конспект, вона успішно використовується як оригінальний спосіб кодування навчального матеріалу, як дидактичний інструмент творчого вчителя. Представимо опорну схему уроку

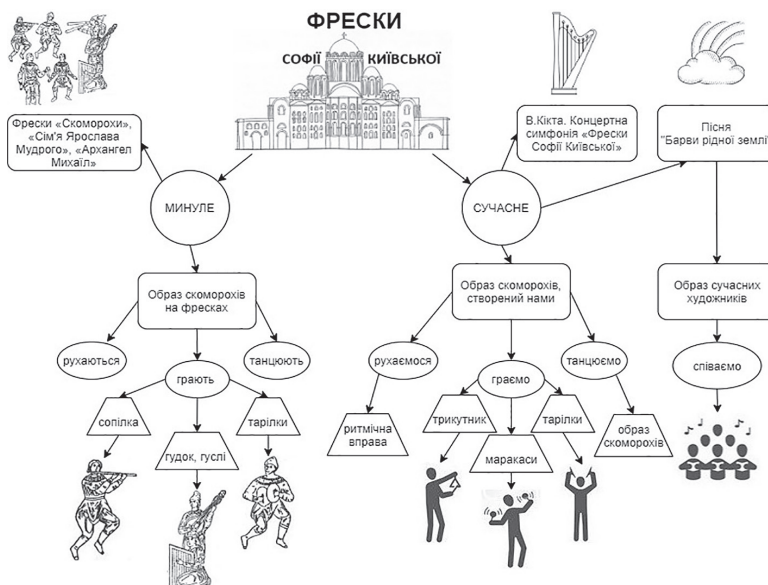

Рис. 3. Опорна схема уроку музичного мистецтва «Фрески Софії Київської»

музичного мистецтва, основою структури та змісту якої є художньо-драматургічна ідея уроку «Фрески Софії Київської»: взаємодія «минуле – сучасне» розкривається через знаходження спільного образу в живописі минулого та музиці сучасності, спільних для даного образу в музично-виконавських видах діяльності. У схемі використано ілюстрації, піктограми (див. рис. 3).

Ментальна карта, інтелект-карта, mind map (засновник технології Тоні Бьюзен) – схема, що наочно відображає асоціативні зв'язки, які можуть народжуватися в мозку людини. Суть цієї технології полягає в тому, що в спеціальну форму записуються всі ідеї, які асоціюються з певним поняттям, причому кожна ідея повинна бути виражена одним словом або фразою на окремому рядку.

Для уроку музичного мистецтва вчитель визначає основні аспекти теми, групи понять, термінів та проводить взаємозв'язки між ними. Слова, словосполучення розташовують навколо теми уроку, з'єднують їх гілками-лініями так, щоб вони розходилися від центру в різні боки за значимістю, а потім позначається вагомість думок різною товщиною ліній. Логіка заповнення і «читання» інформації ментальних карт відповідає ходу стрілки годинника: з верхнього правого кута – вниз – наліво – вгору (див. рис. 4).

Рис. 4. Ментальна карта уроку музичного мистецтва «Фрески Софії Київської»

МОДЕЛІ-ПОСЛІДОВНОСТІ

Моделі-послідовності уроку музичного мистецтва можуть зобразити різні етапи дії: послідовність видів діяльності, драматургію уроку, «станції» уроку-подорожі, розгортання сценарного ходу уроку-казки, частини композиції уроку-варіації, уроку-рондо тощо.

Технологічний план-ланцюжок. «Технологічний план-ланцюжок – лінійно-схематичне зображення структурованої інформації, що відбиває «покрокову» послідовність етапів уроку» [10, с. 54]. На відміну від вербального плану й конспекту текст у графічних зображеннях є стислим, скороченим. Таке візуальне відтворення уроку дозволяє учням слідувати за ходом, відстежувати розвиток уроку, «крокуючи ланцюжком подій» (див. рис. 5).

«Стрічка часу» (time line). Така модель-послідовність відображає закономірності драматургії уроку: урок розгортається шляхом проблематизації теми, розв'язання і вирішення аспектів проблеми, формулювання висновків. Наведений приклад уроку графічно розроблений з урахуванням особливостей художньої драматургії у вигляді «стрічка часу» (time line). У структурі даного уроку можна виділити чотири основні елементи: зав'язка, розвиток дії, кульмінація і розв'язка (див. рис. 6).

Візуальні моделі уроку вчитель зазвичай розробляє для себе – як дороговказ проведення уроку. Однак учитель може презентувати такі моделі й учням, що стежитимуть з її допомогою за розвитком подій уроку, або ж у більш творчому варіанті – у спільній діяль-

ності з вчителем її розшифровувати, «розкодовувати»: для цього частини візуальної моделі, немов частини конструктора, з'являються поступово, щоб потім поєднатися в єдине «музично-педагогічне полотно». Поява елементів пов'язана з різними діями – пізнавальними, музично-виконавськими.

Візуальні моделі можуть бути малюнками (кольоровим зображенням), рисунками (зображенням, нанесеним рисками або штрихами), виконаними вручну або з використанням ІК технологій: від найпростіших, що передбачають автоматичне розташування

елементів, до достатньо складних – із можливостями підкріплення графічних зображень додатковим ілюстративним матеріалом (Wireflow, Lucidchart, Cacao, Gliffy, Textographo, Google, Drawings). У розробці візуальних моделей даної статті використаний додаток draw.io.

Особливі можливості візуального моделювання по-новому розкрилися в умовах дистанційного та змішаного форматів навчання. З'явилися нові можливості створення вчителем та учнями візуальної інформації: презентації, flash-анімації, відеоматеріали, хмари слів, схеми, ментальні карти, інтерактивні плакати, інтерактивні «стрічки часу», інфографіка тощо. Розширилися способи передачі цієї інформації через навчальні платформи та соціальні мережі.

Висновки. Отже, візуальне моделювання уроку музичного мистецтва дає змогу представити структуру уроку і його складових у наочній формі. У даній статті представлено візуальні моделі уроку музичного мистецтва у вигляді форм-структур: партитура-схема, опорна схема, ментальна карта і форм-послідовностей: план-ланцюжок, «стрічка часу». Така класифікація може бути розширена й доповнена з огляду на новітні способи візуалізації інформації.

Урок музичного мистецтва з використанням візуальної моделі для учнів – це можливість досягнути загальне і конкретне, початок, розвиток, кульмінацію, код-підсумок; можливість розвитку когнітивних процесів сприймання, розуміння, осмислення, аналізу, синтезу.

Візуальне моделювання уроків музичного мистецтва у візуальному форматі забезпечує вчителю умови для узагальненого представлення навчальної інформації та виконавсько-практичних дій; стимулює розвиток його музично-педагогічного мислення в плані доцільності й необхідності використання різноманітного методичного інструментарію в розкритті тієї чи іншої теми уроку. Урок музичного мистецтва з використанням візуальної моделі для учнів – це можливість досягнути складові уроку: початок, розвиток, кульмінацію, код-підсумок; доцільно використовувати свій ресурс.

Рис. 5. Технологічний план-ланцюжок уроку музичного мистецтва «Фрески Софії Київської»

Рис. 6. «Стрічка часу» уроку музичного мистецтва з теми «Фрески Софії Київської»

Подальших досліджень вимагає питання застосування візуального моделювання уроків музичного мистецтва як співтворчості вчителя та учнів в умовах дистанційного навчання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. Москва : Высш. шк., 1991. 207 с.
2. Гаврилова Т. А., Кудрявцев Д. В., Лещева И. А., Павлов Я. Ю. Об одном методе классификации визуальных моделей. *Бизнес-информатика*. 2013. № 4 (26). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-odnom-metode-klassifikatsii-vizualnyh-modeley> (дата обращения: 12.08.2020).
3. Гаврилова Т. А., Лещева И. А., Страхович Э. В. Об использовании визуальных концептуальных моделей в преподавании. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Менеджмент*. 2011. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-ispolzovanii-vizualnyh-kontseptualnyh-modeley-v-prepodavanii-1> (дата обращения: 14.08.2020).
4. Гумінська О. О. Застосування опорних схем на уроках музичного мистецтва. *Учитель музичного мистецтва*. 2015. № 3–4 (березень-квітень). С. 9–13.
5. Гумінська О. О. Моделювання уроку музичного мистецтва у вербальній формі. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 4 (98). С. 9–20.
6. Гумінська О. О., Туровська Л. І. Вивчення музики в 5–8 класах: Календарно-тематичне планування уроків музики. Опорні схеми тематизму програми. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 72 с.
7. Ільїна Г. В. Візуальне мислення в філософсько-коосвітних контекстах сучасності. Критичне мислення: освіта, творчість, цінності : монографія / за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. С. 201–256.
8. Кехо Дж. Подсознание может все! Минск : Попурри, 2012. 224 с.
9. Мансурова В. Х. Роль визуализации учебной информации в повышении квалификации педагогов. *Педагогическая наука и практика*. 2017. № 1 (15). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-vizualizatsii-uchebnoy-informatsii-v-povyshenii-kvalifikatsii-pedagogov>.
10. Масол Л. М. Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» : метод. посібник. Київ : Генеза, 2020. 207 с.
11. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий. В 2-х т. Т. 1. Москва : Народное образование, 2005. 556 с.
12. Шаталов В. Ф. Эксперимент продолжается. Москва : Педагогика, 1989. 336 с.
13. Kekho, Dzh. (2012). Podsoznanie mozhet vse! [The subconscious can do anything!] Minsk: Popurri.
14. Mansurova, V. Kh. (2017). Rol vizualizatsii uchebnoi informatsii v povyshenii kvalifikatsii pedagogov [The role of visualization of educational information in professional development of teachers]. *Pedagogicheskaya nauka i praktika*, 1 (15). Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-vizualizatsii-uchebnoy-informatsii-v-povyshenii-kvalifikatsii-pedagogov>
15. Masol, L. M. (2020). Metodyka vykladannia intehrovanoho kursu "Mystetstvo" [Methods of teaching an integrated course "Art"]. Kyiv: Heneza.
16. Selevko, G. K. (2005). Entsiklopediia obrazovatelnykh tekhnologii: Vol. 1 [Encyclopedia of educational technologies]. Moscow: Narodnoe obrazovanie.
17. Shatalov, V. F. (1989). Eksperiment prodolzhaetsia [The experiment continues]. Moscow: Pedagogika.

Oksana Oleksiivna Huminska, PhD, Associate Professor, Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine, oksana.guminska.music@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-9845-1958>

Visual modelling of music lesson

The article deals with the problem of visual modelling of music lesson. The analysis of psychological and pedagogical approaches to the essence of the concept of visualization, the importance of information visualization for the effectiveness of learning and development of students' cognitive abilities in institution of general secondary education.

The concept of visual modelling of music lesson as representation of structure of a lesson and its components (theme, super task, kinds of musical activity) in the visual (graphic, sign-symbolic) form is specified. The visual models of music lessons are divided into form-structures (musical-pedagogical score, reference scheme, mental map) and form-sequences (plan-chain, "timeline"). Some visual models are presented and revealed by the examples of music lessons in the 3rd grade on the topic "Frescoes of Sophia of Kyiv" (according to the textbook by I. Stetsenko & H. Ostapenko). The scheme-score, the basic scheme, the mental map reflecting structure of music lesson, interrelations between meaningful elements, their practical and creative realization are described. The description of such models-sequences of music lessons as the technological plan-chain and "Timeline" which reproduce a sequence of kinds of students' activity, development of the lesson scenario is carried out.

It is concluded that modelling of music lessons in a visual format provides the teacher with conditions for a generalized presentation of educational information and performance-practical actions; stimulates development of educator's musical and pedagogical thinking in terms of expediency and the need to use a variety of methodological tools in the disclosure of the lesson topic. Music lesson with using visual models for students is an opportunity to understand the components of the lesson: the beginning, development, culmination, code-result, be in the process and it is logical to use its resource.

Key words: visualization, visual modelling, visual forms, music lesson, types of musical activity.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2021 р.